

Yves Congar, *L'Eglise. De saint Augustin à l'époque moderne*, Paris 1970, Les Éditions du Cefc, ss. 483.

Po wydaniu obszernego studium z eklezjologii wczesnego średnio-wieczna (*L'Ecclesiologie du haut Moyen-Âge*, Paris 1968), znakomity teolog francuski Y. Congar opublikował kolejne dzieło, w którym przedstawił rozwój historyczny nauki o Kościele, począwszy od św. Augustyna aż do czasów obecnych. Praca ta ukazała się w serii *Histoire des dogmes* jako drugi tom (tom I wyszedł w opracowaniu P. Diasa i Th. Camelota i nosi tytuł *L'Eglise. Des origines à saint Augustin*) syntetycznego omówienia dziejów eklezjologii katolickiej i niemal jednocześnie została wydana w języku niemieckim (*Die Lehre von der Kirche von Augustinus bis zur Gegenwart*, Freiburg im B. 1970) w kolekcji *Handbuch der Dogmengeschichte*.

Ze wszech miar słuszne wydają się ramy czasowe, przyjęte w prezentowanym studium. Nauka bowiem św. Augustyna o Kościele stanowi prawdziwy kamień milowy w rozwoju prawd eklezjologicznych i pełni rolę linii demarkacyjnej, dzielącej eklezjologię na przedaugustyńską i poaugustyńską. Także fakt, iż początki chrześcijaństwa oraz pierwsze 4 wieki patrystyki są w tym względzie okresem niezmiernie ważnym a zarazem bardzo płodnym, domagał się oddzielnego opracowania tego wycinka czasu przez odrębnych specjalistów. Inne postępowanie prowadziłoby nieuchronnie do niepożądanych skrótów lub wręcz dyletanckiego potraktowania problemu. Można by nawet postawić pytanie, czy nie należałoby tu jeszcze dokonać bardziej szczegółowego po-

działu. Bądź co bądź synteza Y. Congara dotyczy 15 wieków rozwoju myśli eklezjologicznej. Jeżeli pozytywnie przyjmujemy dokonany wybór, to tylko ze względu na autorytet autora, który właściwie jest w obecnej chwili najbardziej kompetentnym uczonym do podjęcia się takiego zadania.

Nie ulega wątpliwości, że Y. Congar przyczynił się do odnowy myśli eklezjologicznej w ostatnich czasach. Zwłaszcza przeżywany dziś renesans teologii ludu Bożego jest w znacznej mierze jego zasługą (poza Congarem wymienia się tu najczęściej nazwiska M. D. Köstera i L. Cerfaux). Jako ekspert brał udział w obradach Soboru Watykańskiego II, a głoszona przezeń nauka weszła w wielu wypadkach niemal dosłownie do dokumentów soborowych. Dzieła Congara (zwłaszcza: *Jalons pour une théologie du laïcat*, *Esquisses du mystère de l'Église*, *Saint Eglise*, *Pour une Église servant et pauvre*), niejednokrotnie wznawiane i tłumaczone na inne języki, stanowią w większości klasyczną już literaturę w tej dziedzinie. Trudno dziś wyobrazić sobie teologa bardziej godnego do skonstruowania syntetycznego opracowania historii nauki o Kościele na przestrzeni tak długiego okresu czasu.

I trzeba powiedzieć otwarcie, że wykonanie tego zadania zasługuje na uznanie i wdzięczność. Eklezjologia bowiem, przeżywająca ostatnio znakomity okres swego rozwoju, nie posiada w zasadzie wyczerpujących opracowań historycznych. Znane dotychczas i skądinąd solidne dzieła J. Schwane'a (*Dogmengeschichte*) i M. Grabmanna (*Die Geschichte der katholischen Theologie*) okazują się na tym odcinku bardzo fragmentaryczne i niewystarczające. Liczne natomiast prace przyczynkowe ze zrozumiałych względów też nie mogły zapełnić istniejącej luki. Dlatego też robota Y. Congara nie jest może pionierska, ale na pewno nieodzowna i oczekiwana. Autor dostarczył czytelnikowi z jednej strony zebrane razem najnowsze wyniki badań nad rozwojem nauki o Kościele, z drugiej ukazał bardzo czytelny i plastyczny obraz ewolucji tej doktryny na przestrzeni ostatnich piętnastu wieków.

Na szczególne uznanie zasługuje tu solidność badań. Y. Congar przy tworzeniu syntezy historii dogmatów eklezjologicznych sięgał nie tylko do istniejących opracowań, ale również do źródeł. Stawiane przezeń tezy są poparte bogatym materiałem dowodowym, łączą się ze sobą i pozostają mocno osadzone w kontekście, dzięki czemu tworzą razem wspólną budowę, w której poszczególne części współpracują na rzecz całości.

Jest rzeczą zrozumiałą, iż przy tego rodzaju założeniach nie można domagać się od autora omówienia wszystkich problemów i kwestii eklezjologicznych, dochodzących do głosu na przestrzeni ostatnich piętnastu wieków. Y. Congar z konieczności musiał dokonać daleko idącej selekcji. Wszakże niektóre zastosowane skróty i przeskoki wypadają niekiedy niezadowolająco i domagają się uzupełnienia. Tak np. w pełni

uzasadnionym jest marginesowe potraktowanie eklezjologii Soboru Watykańskiego II, ponieważ temat ten jest tak świeży, a zarazem posiada tak wiele opracowań, że każdy zorientowany czytelnik ma o nim wyrobione zdanie. Nie może natomiast zadowolić opracowanie eklezjologii 1-ej połowy XVII w. Poprzestanie w tym wypadku na nauczanie Bellarmina i zasygnalizowanie wkładu szkoły hiszpańskiej bez szczegółowego wniknięcia w niezwykle bogatą złożoność procesów zachodzących w eklezjologii tego okresu jest swoistym minimum nie wykraczającym w zasadzie poza dotychczasowe opracowania J. Schwane'a i M. Grabmanna. Także pominięcie wkładu szkoły franciszkańskiej do nauki o Kościele jest poważnym mankamentem tej skądinąd wartościowej książki. Mimo jednak zauważonych usterek synteza Y. Congara godna jest uwagi, odpowiada oczekiwaniom i wypełnia istniejącą dotąd w tej dziedzinie lukę.

Edward Ozorowski